

ПИСАНКИ У ФОНДОВІЙ КОЛЕКЦІЇ ЗАКАРПАТСЬКОГО МУЗЕЮ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОБУТУ

Мегела М. І. (Ужгород)

У статті йдеться про фондову збірку писанок Закарпатського музею народної архітектури та побуту, яка нараховує близько 400 од. зб. У збірці представлено багато різновидів технік декорування яєць: традиційні (воскова техніка розпису, натурально-листяна техніка, крашанки, дряпанки) та сучасні (бісероплетіння, розпис аніліновими та акварельними фарбами, квілінг, декупаж). Автором вказані роки надходження писанок до музейної колекції. У статті подано коротку історію виникнення та розвитку писанкарства в світі в цілому та Україні зокрема: появи перших писанок, особливості їх форм, розмірів, способів декорування, матеріалів, які при цьому використовувались. Основну увагу автор звертає на музейну збірку писанок. За роками надходження писанок до фондової колекції можна прослідкувати динаміку зацікавлення закладом саме цим видом декоративно-прикладного мистецтва, починаючи з 1968 р. і по сьогоднішній день. Всі писанки проаналізовані за техніками виконання. При цьому детально описано підбір матеріалів, технологія застосування різних технік декорування яйця, вибір орнаментики та колориту. Найбільш типовою технікою, на думку автора, є техніка воскового розпису. Серед найпоширеніших в музейній колекції виділяються також крашанки, дряпанки. Є в музейній збірці й авторські писанки, декоровані бісером, нитками, а також писанки, виготовлені сучасними техніками квілінгу та декупажу, оздоблені харчовими крупами. Окремо автор досліджує колорит писанок Закарпаття, що має свої локальні особливості. Одноколірні писанки були поширені в долиан, 2-3-колірні – у лемків та бойків, багатоколірні писанки – в гуцулів Закарпаття. В цілому писанки – це один із феноменів орнаментального мистецтва України. Вони виступають предметом звичаїв, обрядів та символізують найбільше християнське свято – Воскресіння Христове. Писанки й великодні яйця завжди були й залишаються надалі вагомим складовим народної культури не лише Закарпаття, а й України в цілому.

Ключові слова: писанка, музейна колекція, воскова техніка, дряпання, бісероплетіння, писанка «оцтованка».

Постановка проблеми. Мистецтво писанкарства – дуже давній вид народної культури. Писанка, як символ сонця й відродження, сягає в найвіддаленіші часи історії людства. Його знають усі народи, з ним пов'язана чудова за змістом усна народна творчість і образотворча практика майя, шумерів, персів, слов'ян. У філософії греків і римлян це знайшло відбиток у повчаннях їхніх речників. Є відомості, що римляни виготовляли крашанки для своїх весняних обрядів. Християни використовували цей звичай для підсилення своєї символіки.

Значення писанок не лише в їх давності, але й в поширеності. За цим показником писанка, якщо і поступається, то лише такому виду народного мистецтва, як вишивка. Як і вишивка, мистецтво писанки є справді народним мистецтвом у найглибшому розумінні цього слова [15, с. 73].

Крашанки («писанки», «фарбовані яйця», «великодні яйця») – курячі, рідше качачі, гусячі або страусині оздоблені яйця, що в сучасному світі символізуються в основному з великодніми святами. Традиційне оздоблення яєць має глибокі корені. Найдавніші відомості про це мистецтво відомі з поховань у Передній Азії з другої половини III тисячоліття до н.е. На українських землях культові яйця відомі з поховань скіфів у Східному Криму (IV ст. до н.е.). Виникнення писанок та їх орнаментики відоме вже з доби неоліту та бронзи. Стародавні перси, греки та римляни вірили, що весь світ виник з яйця. Одна з легенд, яку записав Геродот, твердить, що світ виник з яйця прекрасного птаха Фенікса, яке

виявилось в святині Геліуса [20, с. 246-249]. Яйце було предметом культу у різних народів. У наших предків яйце було символом плодючості та зародження життя. Найчастіше яйце вживали як магичний засіб охорони людей та захисту від шкідливих демонів. Його додавали під час закладення нового будинку, навесні заорювали в землю, використовували в заклинаннях, чаклунстві, лікуванні. Яйце як символ життя і воскресіння природи було здавна визнаним атрибутом природного циклу весняного сонцестояння. Фарбування й оздоблення яєць мало посилити їх магичний ефект. На жаль, зміст багатьох символів на яйцях, якими наші предки виражали свої бажання, прохання чи заклинання, адресовані надприродним силам, з поступом часу зникав, а їх зображення набувало декоративних функцій.

Язичницькі звичаї, пов'язані з яйцем, були такі сильні та різноманітні, що церква досить скоро зрозуміла й закомпонувала цей символ як неодмінну частину великодніх обрядів. Під час цих найважливіших християнських свят яйце стало не лише одним з основних компонентів народного страхування, але й символом воскресіння, проявом величності й краси життя. Уже з XII ст. церква започаткувала освячення крашанок. На українських землях церквою була освоєна практика приносити й дарувати крашанки померлим. Ці звичаї зберігаються досі. Дарування писанок поливальникам у великодній понеділок, як прояв дівочої любові, відомий до сьогодні [20, с. 249].

Звичай фарбувати, малювати або іншим способом оздоблювати яйця є універсальним і було

би несправедливо його пов'язати з одною народністю. Оскільки техніка оздоблення й орнаментика писанок має різні форми та різні локальні, регіональні, але й етнічні прояви символів різних народностей.

Писанки (крашанки, фарбованки) є невід'ємною частиною сучасного народного мистецтва культурної історії українців. Яйце було не лише оздобленим елементом, але й допомагало селянину в забезпеченні врожаю, в охороні обійстя від пожеж та захищало родину від хвороб. Супроводжувало людину від народження й до смерті. Стало визнаним атрибутом в обрядах та магічних діях, мало багато важливих значень [20, с. 249].

Українські писанки завдяки своїй оригінальності та стильовим особливостям орнаментики є яскравим прикладом народного мистецтва. Писанки стали предметом експозицій в музеях, галереях, виставкових та мистецьких центрах не лише в нас, а й закордоном.

Метою даного дослідження є характеристика фондової колекції писанок Закарпатського музею народної архітектури та побуту: історія формування, класифікація, мистецьке значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Писанки, як окремий вид народного декоративно-прикладного мистецтва України, неодноразово ставали об'єктом наукового вивчення. Варто згадати таких дослідників як Л. Калениченко [15], В. Манько, О. Соломченко [19].

Окремих досліджень, присвячених писанкам Закарпаття, на сьогодні не так багато. Серед них можемо виділити роботи, автори яких опираються на колекцію писанок Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Р.І. Пилип, кандидат мистецтвознавства, доцент Закарпатської академії мистецтв за останні роки проводить чималу роботу по реконструкції традиційних писанок етнографічних районів краю. Поряд із практичною роботою, ним опубліковано й ряд наукових статей, де розглядаються художньо-стилістичні особливості закарпатської писанки [17]. Свої практичні вміння розпису писанок із їх теоретичним осмисленням поєднує й В.І. Симкович, завідувач відділу експозиції та науково-дослідної роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Нею описуються традиційні та сучасні техніки писанкового розпису [18]. В.В. Коцан, кандидат історичних наук, нині директор ужгородського скансену, в окремих своїх розвідках описує роль писанки у народних звичаях та обрядах Закарпаття [16].

Виклад основного матеріалу. Закарпатський музей народної архітектури та побуту поряд із збірками вишивки, кераміки, фаянсу, предметів сакрального мистецтва у своїй фондовій збірці зберігає цінну колекцію писанок. Вона нараховує близько 400 од. зб., поповнюючись з кожним роком новопроданими взірцями.

Музейна збірка характеризується різноманітністю писанок, як у колористиці, так і в техніках оздоблення. Тут зустрічаються й традиційні техніки орнаменталізації, й більш новітні, що виникли під

впливом змін та еволюції народного мистецтва. Колекцію писанок можна умовно поділити на дві великі групи: до першої відносяться писанки, створені за допомогою традиційної воскової техніки та крашанки. До другої – писанки, виготовлені сучасними техніками декорування: бісероплетіння, розпис фломайстрами, розпис хімічними фарбами, наклеювання стрічок, ниток, техніки квілінг та декупаж, витравлювання оцтом та ін.

Перші надходження до музейної збірки писанок датуються ще 1968 р., коли музей почав лише створюватись і йшло планомірне його будівництво. Це були гуцульські дерев'яні писанки з Рахівщини (2 од. зб.), на яких різнокольоровими фарбами розписані геометричні орнаменти [1].

Більшу половину колекції становлять писанки, розписані традиційною восковою технікою. Такі писанки потрапили до музею шляхом дарування: 1976 р. – з Рахівського району (10 од. зб.); 1982 р. – з Перечинського (34 од. зб.), Мукачівського (12 од. зб.) районів; 1985 р. – з Перечинського району (15 од. зб.), 2014 р. – з Перечинського району (8 од. зб.); 2015 р. – з м. Ужгород (50 од. зб.).

Всі ці писанки виготовлені з курячих яєць, на які нанесений орнамент розтопленим воском, після чого їх зафарбовано у природні барвники (в основному – лушпиння цибулі). Для чорної фарби брали кору вільхи, для синьої – квіти синьої мальви або гречану полуку, для жовтої – лушпиння цибулі, для червоної – «червець» [15, с. 75]. Традиційна орнаментальна воскова техніка збереглася до наших днів. Основними орнаментальними мотивами виступають – «сосенки», «крутороги», «сонечка», «безкінечник», квітки, в основі яких є короткі воскові риси й крапки [1; 2; 3]. Восковий орнамент виходить з риси й подібний до правописної коми, що виникає за допомогою швидкого руху оздоблювального знаряддя (писачком, металевим дротиком). Такі воскові коми концентруються навколо крапки на кінцях яйця або на середині [20, с. 250].

Досить складною є техніка воскового розпису у поєднанні з багатокольорністю, оскільки вимагає суворої послідовності нанесення фарб. Відіграє роль не лише колір барвника, але і його тон (світліший або темніший), оскільки процес накладання кольорів відбувається за принципом від найсвітлішого до найтемнішого. На поверхню яйця писачком, що має вигляд дерев'яної палички з маленькою бляшаною трубочкою ледь товщою від голки, наносять орнаментальні лінії розтопленим воском. Віск застигає і яйце кладуть у найсвітлішу фарбу, переважно жовту. В місцях, де були воскові лінії, фарба не візьметься – там залишаться чисті лінії природного кольору шкарлупи. Після цього воскові лінії наносяться вже на жовтій поверхні, а яйце кладеться у фарбу темнішу і т.д. Якщо писанковий розпис включає в себе чотири кольори (жовтий, зелений, червоний і синій), то спочатку писанка фарбується світлішою фарбою – жовтою, потім світлозеленою, червоною, нарешті найтемнішою – синьою. Розчин фарб тримають холодним, щоб нанесений воском орнамент не розтопився. Після

закінчення фарбування писанку підігривають, щоб зняти нанесені на яйце воскові лінії [19, с. 63].

Техніка воскового розпису є найстарішою й найбільш типовою технікою оздоблення писанок не лише на Закарпатті, а й в цілому Карпатському регіоні. Вона виникає шляхом нанесення на поверхню яйця розтопленого воску, за допомогою писачка з голівкою на кінці. Його виготовляли з дерев'яної ручки, до якої прикріплювали сірник, соломинку або гусяче перо. Нанесений віск після зафарбування знімали теплом й так виникав орнамент. Також були відомі техніки, коли зафарбований віск наносили на яйце, й таким чином виникав рельєфний орнамент [20, с.250].

Ще один вид писанок в колекції музею – це крашанки, що були закуплені: 1982 р. – з Перечинського району (11 од. зб.); 2002 р. – з м. Ужгород (7 од. зб.), 2004 р. – з м. Ужгород (3 од. зб.). Крашанки – круто зварені яйця, забарвлені в один колір без візерунків або оздоблені натурально-листяною писанковою технікою. Писанки поміщали у капронову тканину із закріпленням на них орнаментом й ставили варити (часто в цибулинному відварі). Для декору використовували листки конюшини, петрушки, трави для створення візерунку хреста, листочки квітів, а то й дрібні квіти, листки кушів, дерев [4; 5; 6]. Ця техніка оздоблювання писанок відрізняється від решти технік своїм особистим декором, обумовленим застосуванням натуральних листків та квітів. З усіма іншими техніками вона поєднана тільки фарбуванням. Натурально-листяна писанкова техніка оздоблювання яєць є суто декоративною і побудована на вільному розміщенні відбитків різної форми листків і квітів [18, с. 401].

Крім цибулиння, для фарбування курячих яєць вживали різні екстракти рослинного походження, які одержували, наприклад, виварюванням озимого жита, стеблин овочів тощо.

Ще одна давня техніка – дряпання. «Дряпанки» («шкрябанки») – техніка полягає в тому, що по зафарбованій поверхні яєчка вишкрябується дуже тонкий, ажурний, здебільшого геометричний орнамент. Інструментом для виконання такої роботи може слугувати голка, шпилька, цвях. Таким чином на кольоровому тлі створювався білий орнамент. У збірці зберігається писанки («дряпанки»), виготовлені та подаровані 2016 р. майстринями О. Гал. (з Виноградівщини) та А. Дурдою (з Іршавщини) [7; 8].

Традиційні фарби для розпису писанок із вживанням домашніх рослинних фарб є на сьогодні рідкісним явищем. У сучасному світі все більше вживаються хімічні фарби, анілінові, переважають все більш строкаті, а іноді навіть зустрічаються писанки, зафарбовані у сім кольорів. Завдяки усталеному розвитку вибирається не лише просте зафарбування, але й орнаментика. Поширеність хімічних фарб пояснюється їх дешевизною та великим різновидом кольорів, які застосовують у розписі яєць.

Писанки, виготовлені сучасними техніками декорування, становлять другу частину збірки.

Найбільшу частину серед них займають мальованки – яйця, розписані аніліновими фарбами за допомогою пензля або фломастерів. У музей вони надійшли в наступні роки: 1982 р. – з Мукачівського (8 од. зб.), Виноградівського (20 од. зб.) районів; 1991 р. – з Іршавського району (7 од. зб.); 2002 р. – з м. Ужгород (13 од. зб.); 2004 р. – з м. Ужгород (5 од. зб.); 2007 р. – з м. Ужгород (60 од. зб.); 2011 р. – з м. Ужгород (14 од. зб.). Деякі з них покриті лаком, до кінців приклеєні бантики із стрічок.

Невеличку групу авторських робіт становлять писанки, декоровані бісером. Вони існують двох типів: 1) писанка, обклеєна різнокольоровим бісером, нанизаним на нитку; 2) за допомогою бісеру плететься решіточка способом нанизання, в який вставлене яйце, попередньо обклеєне атласною матерією та на кінцях прикрашене бантами [9]. Такі писанки були закуплені музеєм: 2008 р. – з м. Ужгород (40 од. зб.); 2015 р. – з м. Ужгород (2 од. зб.). У цій групі є також авторські писанки, зокрема, виготовлені народною майстринею – М.В. Купар [10].

У музеї зберігаються також писанки, декоровані нитками. Орнамент на них утворюється за допомогою ниток, що наклеюються на сферичну поверхню яйця. У музей вони надійшли: 2008 р. – з м. Ужгород (19 од. зб.). Автор – Рибалко А.М. [11].

У колекції представлені писанки, виготовлені сучасними техніками «квілінг» (папір скручується у валик й одним кінцем приклеюється до яйця), «декупаж» (обклеювання яйця кольоровими паперовими серветками з орнаментом), оздоблені харчовими крупами (приклеювання до яйця за допомогою пінцету насінин пшона, рису, квасолі, горошку й навіть макаронних виробів) та ін.

У 2008 р. колекція поповнилась авторськими глиняними писанками О. Гал з м. Виноградова (5 од. зб.) [12], виконані технікою ліплення та тиснення, а також дерев'яними писанками Е. Левадської з м. Ужгород, виготовлених технікою випалювання, розписаних темперними фарбами та лакуванням (14 од. зб.) [13].

У 2016 р. до збірки надійшли писанки «оцтованки» (6 од. зб.), виготовлені технікою витравлювання майстринею Л. Мателегою з м. Іршави. Техніка «витравлювання» – на сферичну поверхню яйця нанесений восковий орнамент, після чого писанку занурювали в оцет на дві години, потім виймали промивали кип'ятком й висушували [14].

Важливе значення в писанкарстві має й орнамент, який наносили на поверхню яйця. Різноманітність та строкатість орнаментики писанок залежала від конкретних природних чинників та способу життя населення. Важливу роль відігравало господарювання. Нанесені орнаменти стверджують, що першочерговими зусиллями наших предків було втримати й забезпечити процвітання свого господарства [20, с. 251].

Колорит писанок Закарпаття також мав свої локальні відмінності. Одноколірні писанки були поширені в долинян, 2-3-колірні – у лемків та бойків, багатоколірні писанки – в гуцулів Закарпаття. З етнографічною класифікацією також пов'язані

різновиди писанок за технікою виконання візерунку: крашанки, шкрябанки, крапанки, традиційні воскові, які пишуться шпилькою (лемківські); традиційні воскові, що пишуться писачком (бойківські, гуцульські, долинянські) [17, с. 394].

Мотиви, які вживали в орнаментиці писанок українців Карпат, мали широке застосування, не лише в матеріальній, а й духовній культурі. Вони відомі й у ткацтві, вишивці, народних піснях, наказах, прислів'ях. До найстаріших відносять космічні мотиви (*сонечко, місяць, зірки*). Переважали все такі природні мотиви, які пов'язані з навколишньою природою (*дерево, квіти, ластівка, бджола*).

Велику групу становлять різні абстрактні символи (*коло, мережка*) та геометричні (*різні лінії, зигзагоподібні риси, хвиляста лінія, трикутники, квадрати, трапеції та ін.*). Ці групи можна ділити на менші. Так, наприклад, мотив дерева має свої варіанти на подібні смереки, дуба, липи й т.д. Подібне є і в класифікації зооморфних, рослинних та інших мотивів [20, с. 251]. Найменш поширений орнамент, в який введені елементи тваринного світу. Він теж дуже древній і значущий [15, с. 75].

Щодо принципів побудови орнаменту, то він однаковий і в рослинному, і в геометричному варіантах, тобто зводиться в основному до заповнювання в шаховому порядку полів, які утворюються від перехрещення вертикальних та горизонтальних ліній.

Розглядаючи писанку, око перш за все, зосереджується на художньо-композиційних засобах розпису. Скажімо, кожному впадає в око симетрія писанкового орнаменту, чим досягається враження гармонійності зображення й символічної суті писанки. Зважаючи на сферичну поверхню яйця, досягти такої симетрії нелегко. Розкреслена поперечними й поздовжніми лініями на кілька ділянок або тільки на два поля – писанка немов би змінює, «розширює» відповідно свою робочу площу вдвічі, вчетверо, увосьмеро. Засіб цей використовується не лише в побудові орнаменту, але і в кольорах, що й надає їй особливої живописної принадності. У розв'язанні живописних завдань велику роль відіграє тло писанки, часто кольорове, а іноді – біле.

Орнамент писанок не являє собою зовсім відмінного, від інших, виду народного мистецтва.

Існує безсумнівний зв'язок його із загальною художньою культурою українського народного мистецтва [15, с. 74].

Традиційно, писанки Закарпаття розписувались сирими. Сьогодні такі традиції збереглися лише на Гуцульщині. Сучасні писанкарки здебільшого розписують видуті яйця, що характеризується практичністю та доцільністю їх зберігання [17, с. 396].

Засоби, якими користувалися народні майстри, створюючи писанки, часом настільки прості, що мимоволі схиляється в повазі перед кмітливістю безіменних майстрів [15, с. 75]. Як вид народної художньої творчості, писанкарство було одним з професійних занять сільських жінок, особливо в місцях, несприятливих для землеробства.

Оздоблення яєць належить до того виду народного мистецтва, яке й сьогодні не втрачає своєї актуальності, а навпаки, невпинно розвивається й приносить нові креативні форми та технічні прояви. Народні «писанкарки» відзначаються надзвичайним талантом, витонченим естетичним смаком, а в композиційних вирішеннях дотримуються найважливіших орнаментальних засад. Носіями таких вмінь є сільські жінки без спеціалізованих художньої освіти. Їх твори визначаються досконалістю та майже віртуозним вмінням [19, с. 62]. Точність нанесення орнаменту лініями, розмітка і членування сферичної площі, дотримання ритму і рівноваги в побудові орнаментальної композиції, пропорційність окремих декоративних елементів – все це вимагає неймовірно високої майстерності. Про високий мистецький рівень народних майстринь свідчить силуетне та контурне трактування рослинних й анімалістичних мотивів, а також кольорові сполучення, ясність і чіткість барв, сміливі тональні та кольорові контрасти [19, с. 63-64].

Висновки. Українські писанки знає увесь світ. Це один із феноменів орнаментального мистецтва України. Вони виступають предметом звичаїв, обрядів та символізують найбільше християнське свято – Воскресіння Христове [16, с. 1]. Писанки й великодні яйця завжди були й залишаються надалі вагомою складовою народної культури не лише Закарпаття, а й цілої України. У фондах Закарпатського музею народної архітектури та побуту зберігається унікальна колекція писанок, яка потребує ще поглибленого вивчення.

Список використаних джерел

Джерела:

1. Фонди Закарпатського музею народної архітектури та побуту, інвентарний номер (далі ФЗМНАП ІН) Е 296/489.
2. ФЗМНАП ІН Е 9452/6835.
3. ФЗМНАП ІН Е 9475/6858.
4. ФЗМНАП ІН Е 9433/6816.
5. ФЗМНАП ІН Е 14131₁₋₇/1107₁₋₇.
6. ФЗМНАП ІН Е 14264₁₋₃/1150₁₋₃.
7. ФЗМНАП ІН Е 15330/1526.
8. ФЗМНАП ІН Е 15367/1538.
9. ФЗМНАП ІН Е 14556/1269.
10. ФЗМНАП ІН Е 14608/1321.
11. ФЗМНАП ІН Е 14598/1311.
12. ФЗМНАП ІН Е 14582/1295.
13. ФЗМНАП ІН Е 14621/1334.

14. ФЗМНАП ІН Е 15371/1542.

Література:

15. Калениченко Л. Мистецтво писанки // Народна творчість та етнографія. 1971. № 4. С. 73—76.
16. Коцан В. Писанка в народних звичаях та обрядах Закарпаття // Каталог II виставки-конкурсу «Світ писанки 2016». Ужгород : ЗМНАП, 2017. С. 1-3.
17. Пилип Р. Художньо-стилістичні особливості традиційної писанки Закарпаття // Науковий збірник Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Вип. 3 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Дослідження, збереження, відтворення та популяризація культурної спадщини» (Ужгород, 26-27 черв. 2015 р.). Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2016. С. 392—398.
18. Симкович В. Традиційні техніки декорування писанок на Закарпатті // Науковий збірник Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Вип. 3 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Дослідження, збереження, відтворення та популяризація культурної спадщини» (Ужгород, 26-27 черв. 2015 р.). Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2016. С. 399-403.
19. Соломченко О. Орнамент писанок Прикарпаття // Народна творчість та етнографія. 1964. № 3. С. 60—64.
20. Sopoliga M. Tradície hmotnej kultury ukraincov na Slovensku. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. 228 p.

References

Dzherela:

1. Fondy Zakarpats'kogoho muzeju narodnoji arkhitektury ta pobutu, inventarnyj nomer (dali FZMNAP IN) E 296/489.
2. FZMNAP IN E 9452/6835.
3. FZMNAP IN E 9475/6858.
4. FZMNAP IN E 9433/6816.
5. FZMNAP IN E 14131₁₋₇/1107₁₋₇.
6. FZMNAP IN E 14264₁₋₃/1150₁₋₃.
7. FZMNAP IN E 15330/1526.
8. FZMNAP IN E 15367/1538.
9. FZMNAP IN E 14556/1269.
10. FZMNAP IN E 14608/1321.
11. FZMNAP IN E 14598/1311.
12. FZMNAP IN E 14582/1295.
13. FZMNAP IN E 14621/1334.
14. FZMNAP IN E 15371/1542.

Literatura:

15. Kalenychenko L. Mystectvo pysanky // Narodna tvorchistj ta etnoghrafija. 1971. № 4. S. 73-76. (in Ukrainian).
16. Kocan V. Pysanka v narodnykh zvyhajakh ta obrjadakh Zakarpattja // Katalogh II vystavky-konkursu «Svit pysanky 2016». Uzhghorod : ZMNAP, 2017. S. 1-3. (in Ukrainian).
17. Pylyp R. Khudozhnjo-stylistychni osoblyvosti tradycijnoji pysanky Zakarpattja // Naukovyj zbirnyk Zakarpats'kogoho muzeju narodnoji arkhitektury ta pobutu. Vyp. 3 : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Doslidzhennja, zberezhennja, vidtvorennja ta populjaryzacija kuljturnoji spadshhyny» (Uzhghorod, 26-27 cherv. 2015 r.). Uzhghorod : Vydavnyctvo Oleksandry Gharkushi, 2016. S. 392-398. (in Ukrainian).
18. Symkovych V. Tradycijni tekhniky dekoruvannja pysanok na Zakarpatti / // Naukovyj zbirnyk Zakarpats'kogoho muzeju narodnoji arkhitektury ta pobutu. Vyp. 3: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Doslidzhennja, zberezhennja, vidtvorennja ta populjaryzacija kuljturnoji spadshhyny» (Uzhghorod, 26-27 cherv. 2015 r.). Uzhghorod : Vydavnyctvo Oleksandry Gharkushi, 2016. S. 399-403. (in Ukrainian).
19. Solomchenko O. Ornament pysanok Prykarpattja // Narodna tvorchistj ta etnoghrafija. 1964. № 3. S. 60-64. (in Ukrainian).
20. Sopoliga M. Tradicie hmotnej kultury ukraincov na Slovensku. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. 228 p. (in Ukrainian).

SUMMARY

THE EASTER EGGS IN STOCK COLLECTION TRANSCARPATHIAN MUSEUM OF FOLK ARCHITECTURE AND LIFE

M. Megela (Uzhhorod)

The article deals with the collection of easter eggs of the Transcarpathian museum of folk architecture and life, which has about 400 storage units. The collection presents many varieties of techniques for decorating eggs: traditional (wax painting equipment, natural-lacquer technique, crayons, drapanki) and modern (beadwork, painting with aniline and water-colored paints, quilting, decoupage). The author mentions the years when easter eggs arrived at the museum collection. The author gives a brief history of the emergence and development of Easter eggs in the world in general and in Ukraine in particular: the appearance of the first Easter eggs, the peculiarities of their forms, sizes, methods of decoration, materials used in this process. The author focuses on the collection of Easter eggs. Over the years, the arrival of Easter eggs in the stock collection can be traced to the dynamics of interest in the institution with this type of decorative arts, since 1968 and to this day. All pysankas are analyzed according to the techniques of execution. It describes in detail the selection of materials, the technology of applying different techniques of decorating eggs, the choice of ornamentation and color. The most typical technique, according to the author, is the technique of wax painting. Among the most widespread in the museum collection are also eagles, drapans. There are museum collections

and author's pysankas, decorated with beads, threads, as well as pysankas, made by modern techniques of quilting and deck patches, decorated with groceries. Separately, the author investigates the color of Easter eggs of Transcarpathian, which has its own local features. Single-colored Easter eggs were distributed in the valleys, 2-3-colored - from lemmas and baikos, multi-colored Easter eggs – in hutsuls of Transcarpathian. In general pysankas is one of the phenomena of ornamental art in Ukraine. They are the subject of customs, rituals and symbolize the greatest Christian holiday - the Resurrection of Christ. Easter eggs and Easter eggs have always been, and still remain, a significant component of the folk culture of not only Transcarpathian, but Ukraine as a whole.

Keywords: pysanka, museum collection, wax technique, scratching, beadwork, pysanka «vinegar».

ІЛЮСТРАЦІЇ

Рис. 1. Писанки, виготовлені у різних техніках. Фондова колекція Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Фото з архіву автора.